

Zpráva o stavu obrany, bezpečnosti a zahraničních věcí

LEDEN — PROSINEC 2023

Ve zkratce

Česká podpora Ukrajiny zůstala i v roce 2023 na vysoké úrovni. Relativně dobře byla zvládnutá i migrační vlna z Ukrajiny. Mezi obyvateli však lze pozorovat „únavu z války“ a s tím související a slábnoucí podporu Ukrajiny mezi občany. Je potřeba, aby vláda důsledně napomáhala udržovat dosavadní jednotný postoj v rámci EU a NATO v podpoře Ukrajiny a vysvětlovala občanům, proč je to důležité z hlediska klíčových národních zájmů ČR. Vláda přijala sankční zákon a zmrazila majetek Ruské federace na území Česka, čímž dává najevo svůj postoj vůči ruskému režimu. Jedním ze zásadních problémů je dlouhodobý nedostatek důvěry ve stát ze strany obyvatel, který je doprovázen několika jevy:

nedostatečnou odolností demokratických institucí, nesrozumitelnými kroky vlády, špatnou komunikací a neefektivním bojem s dezinformacemi a hybridními hrozbami. To může mít z hlediska bezpečnosti za následek pokles důvěry českých obyvatel v EU, NATO a další mezinárodní organizace, jimiž je Česko členem. Pozitivně je experty vnímaná nová bezpečnostní a obranná strategie a rostoucí investice do obrany.

experti a expertky: Ing. Pavel Bratinka; doc. PhDr. Ondřej Ditrych, MPhil. Ph.D.; Mgr. et Mgr. Ondřej Filipec Ph.D.; Int. M. et MA Pavel Havlíček; Mgr. Lucie Tungul, Ph.D., M.A.
koordinátor pracovní skupiny: Mgr. Patrícia Petreková

Hlavní zjištění

Česko přijalo novou Bezpečnostní a Obrannou strategii

Nová Bezpečnostní strategie Česka, schválená v červnu 2023, je dobrým základem pro směřování české zahraniční a bezpečnostní politiky. Dokument poprvé pojmenovává Rusko jako přímou hrozbu pro ČR a mezinárodní řád. Poprvé taky mluví o nutnosti celospolečenské participace na společné obraně, což dále rozvíjí také navazující Obranná strategie ČR. Dále také explicitně uvádí nutnost zachování svrchovanosti Ukrajiny a její přijetí do euroatlantických struktur. Dokument se navíc nevyhýbá ani Číně, kterou sice neuvádí jako hrozbu, ale označuje ji za zásadní systémovou výzvu. V této souvislosti je zmíněna potřeba navazování spojeneckých vztahů ČR s Austrálií a Oceánií. Dobrou zprávou je i fakt, že se strategie věnuje i dříve podceňovaným oblastem bezpečnosti jako jsou kybernetika, bezpečnost vesmíru, globální změna klimatu nebo přírodní katastrofy.

Implementace sankcí vůči Rusku má být razantnější

Vláda České republiky jako první na světě zmrazila majetek ruské vládní agentury, která spravuje nemovitosti po celém světě včetně ČR. Rozhodnutí vlády se dotkne kolem 70 nemovitostí. Tento podnik spadá v Rusku přímo pod správu záležitostí prezidenta Ruské federace a jednalo se o sedmou entitu zařazenou na národní sankční seznam. Česká vláda zároveň v květnu 2023 zrušila devět usnesení ze 70. a 80. let, která svěřila pozemky do bezplatného užívání pro diplomatické účely tehdejšímu Sovětskému svazu. V této věci již Ministerstvo zahraničí vede žalobu proti Rusku kvůli vrácení bezdůvodného obohacení za poslední tři roky. Uvedenými kroky česká vláda vyslala jasný signál Kremlu. Přesto by bylo vhodné, aby se posílily slabé kapacity Ministerstva zahraničí, které připravuje návrhy na zařazení na sankční seznam. Vláda by měla postupovat mnohem rychleji a razantněji, aby sankcionované osoby nestačily převést své majetky z Česka do nedohledatelných majetkových struktur. V této souvislosti by bylo žádoucí posílit koordinační roli MZV a zapojit do koordinace neziskový sektor a další hráče, kteří mají relevantní informace a know-how. Zároveň je prostor pro přijetí, nebo alespoň návrh, legislativy umožňující konfiskaci ruského majetku a jeho využití pro obnovu Ukrajiny. Česko by se tím spolu s Estonskem a Belgií mohlo stát lídrem v legislativě umožňující efektivní využití zmrazeného majetku Ruska.

Vláda čelí klesající důvěře ze strany obyvatel, hrozby přítom nemizí

Důvěra občanů ve vládu má dle průzkumů veřejného mínění stále klesající **tendenci**. Důvěra ve vládu jde ruku v ruce s nedůvěrou občanů ve státní instituce. Ta je zapříčiněna dlouhodobě zanedbanou institucionalizací vládnutí, které chybí silné, nezávislé a profesionální instituce. Nedůvěra je doprovázena nesrozumitelnými a nekonzistentními kroky vlády a častokrát nevhodně zvolenou komunikací. Nedostatečná komunikace vlády o hrozbách podporuje, mimo jiné, setrvalé tápání při hledání celospolečenské shody na tom, jak čelit hybridním hrozbám a dezinformacím.

Doporučení expertů pro další období

1. Rozvinout komunikaci směřující k vysvětlování kroků vlády, bezpečnostních hrozeb, přínosů členství v EU, NATO a OSN. Výročí vstupu do obou prvních si navíc Česko v letošním roce bude připomínat, což může být vhodnou příležitostí pro komunikační aktivity na celospolečenské úrovni.
2. Zásadně posilovat efektivitu vládní strategické i krizové komunikace, zejména v souvislosti s probíhajícími společenskými krizemi na několika úrovních, ale také nenadálými situacemi, kterou představovala například střelba na FF UK.
3. Podpořit budování silných a odolných demokratických institucí, v jejichž kompetenci a nestrannost budou mít občané vyšší důvěru. Problematika nedůvěry by neměla být zužována výhradně na nedostatečnou či neúčinnou komunikaci, jakkoliv je důležitá (viz výše).
4. Důsledně udržovat dosavadní jednotný postoj v rámci EU a NATO k podpoře Ukrajiny v boji proti ruské agresi a vysvětlovat, proč je to důležité.

Positivní trendy

- Pokračovala vojenská podpora Ukrajině a částečně se systematizovala podpora uprchlíkům.
- Česko přijalo novou bezpečnostní strategii, v níž je Rusko uvedeno jako hrozba a Čína jako systémová výzva pro Česko a euroatlantickou bezpečnost.
- Nová Obranná strategie ČR kromě pojmenování Ruska jako dlouhodobé hrozby pro ČR a její spojence vyzývá ke komplexnímu vnímání obrany proti vnějším i vnitřním hrozbám.
- Došlo k reálnému navýšení investic do obrany, roste zájem o armádu ČR, aktivní zálohy a stanovené zálohy státu.
- Pokračovala podpora sankcí vůči Rusku (sankční zákon, zmrazení majetku Ruské federace na území ČR).

Negativní trendy

- Nepodařil se zlepšit dlouhodobý nedostatek důvěry ve stát a jeho instituce ze strany obyvatel.
- Přetrvávala nedostatečná komunikace vlády směrem k veřejnosti o možných rizicích a hrozbách, stejně jako osvěta o krocích vlády vedoucí k jejich předcházení.
- Vzrostla „normalizace“ vnímání války na Ukrajině a postupně klesala ochota veřejnosti podporovat Ukrajinu a ukrajinské uprchlíky.

5. Podporovat mediální a digitální gramotnost občanů stejně jako další faktory přispívající ke zvyšování odolnosti obyvatel (resilience). Zvláštní pozornost je nutné věnovat bezpečnostním složkám, úředníkům a dalším skupinám klíčovými pro fungování státu. V tomto ohledu lze podpořit a navázat na aktivity armády směřující ke spolupráci s civilním sektorem.
6. Posílit kapacity alokované na implementaci sankčního zákona, zejména ze strany MZV, ale také dalších článků celého řetězce.
7. Podpořit vytvoření prostoru pro participaci a deliberaci a aktivní účast občanů v procesech tvorby veřejných politik jako klíčového prvku posilování demokratické odolnosti České republiky.

- Česká společnost čelila hybridním hrozbám a dezinformacím. Projevila se potřeba najít nový konsensus v této agendě.
- Kapacity alokované na implementaci sankčního zákona byly budovány nedostatečně.

„Právo na svobodné rozhodování ve vlastním státě o tom, jaké chceme mít vztahy a vazby s jinými státy – tomu se říká suverenita. Ta je dnes opět ohrožena Ruskem, které považuje suverenitu druhých států za důvod k válce. Hlavní roli v prosazování vlastenecké politické kultury musí ovšem hrát prezident, který má u nás výsadní postavení, což mu poskytuje ideální platformu. Čím více se bude vyhýbat zapojování do konkrétních politických střetů, tím větší bude mít v tomto ohledu autoritu.“

— Pavel Bratinka

„V oblasti zahraniční a bezpečnostní politiky si česká vláda loni vedla až na výjimky velmi dobře. Pro udržitelnost jejího dalšího působení ale bude zapotřebí lépe komunikovat přínosy českého angažmá za jejími hranicemi, zejména v rámci EU a NATO. I proto bude důležité vysvětlovat také potřebu vyšších investic a plnění spojeneckých závazků v rámci NATO, které jsou v době rozpočtových úspor zpochybňovány částí opozice. Klíčovou otázkou bude představovat budoucí podpora Ukrajiny, kde by Česká republika měla i nadále aktivně přispívat k udržení jednoty mezi evropskými členskými státy a spojenci v rámci NATO, protože je to v jejím životním zájmu.“

— Pavel Havlíček